

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПОСРЕДНИЦИ В УСЛОВИЯТА НА НОВИ РЕГУЛАЦИИ¹

Гл. ас. д-р Милен Митков
Ас. Милен Иванов

Резюме

В настоящото изследване са представени резултатите от проведено през 2017 година проучване на застрахователните посредници в България, осъществено съгласно проект №4-2017 г. към Института за научни изследвания. Основната цел на изследването е да се очертаят състоянието и възможностите за усъвършенстване на дейността на застрахователните посредници в съответствие с регулациите на Европейския съюз. Застъпената теза е, че застрахователните посредници са определящ фактор за развитието на застрахователните дружества. Доказването на поставената теза е постигнато посредством решаването на следните по-важни задачи:

- посочване на необходимостта и значението на застрахователните посредници;
- систематизирани и анализирани са данни, показващи състоянието на посредническата дейност в България за периода 2007–2016 г.;
- открити са условията за регистрация и заличаване на застрахователния брокер.

Установи се, че застрахователните брокери в България имат важно значение при формиране на премиения приход. Темпът на прираст на застрахователния пазар изостава от темпа на прираст на застрахователните брокери. Темпът на прираст на застрахователните агенти изостава от темпа на прираст на застрахователните брокери. Темпът на прираст на застрахователните агенти физически лица изостава от темпа на прираст на застрахователните агенти физически лица. Темпът на прираст на премиения приход, реализиран от застрахователните брокери в раздел общо застраховане, изостава от темпа на прираст на премиения приход, реализиран от застрахователните брокери в раздел животозастраховане.

Ключови думи: застраховане, застрахователен брокер, застрахователен агент, застрахователен пазар, премиен приход.

JEL: G22.

¹ Участието на авторите в написването на студията е, както следва: гл. ас. д-р Милен Митков (Резюме, Увод, т. 1, т. 2, т. 3, Заключение); ас. Милен Иванов (т. 4, т. 5, т. 6).

CHALLENGES TO INSURANCE INTERMEDIARIES IN THE CONDITIONS OF NEW REGULATIONS

Head Assist.Prof. Milen Mitkov, PhD

Assist.Prof. Milen Ivanov

Abstract

The present study presents the results of a survey conducted by insurance intermediaries in Bulgaria in 2017 and carried out under project № 4-2017 of the Institute for Scientific Research. The main objective of the survey is to outline the situation and the opportunities for improving the activity of the insurance intermediaries in compliance with the European Union regulations. The argument is that insurance intermediaries are a determining factor for the development of insurance companies. Proving the thesis has been achieved by solving the following important tasks: indication of the need and importance of insurance intermediaries; systematized and analyzed data showing the state of mediation activity in Bulgaria for the period 2007-2016; the conditions for registration and deletion of the insurance broker.

Insurance brokers in Bulgaria have been found to be important in the formation of premium income. The pace of development of the insurance market lags behind the pace of development of insurance brokers. The pace of development of insurance agents lags behind the pace of development of insurance brokers. The pace of development of insurance agents- natural persons lags behind the pace of development of insurance agents. The rate of growth of premium income realized by insurance brokers in the non-life insurance sector lags behind the rate of growth of premium income realized by insurance brokers in the life insurance sector.

Key words: insurance, insurance broker, insurance agent, insurance market, premium income.

JEL: G22.

Увод

За да развиват успешно и устойчиво своята дейност, застрахователните дружества обикновено се нуждаят от ефективно работеща система за продажби. Тя включва основно осъществяване на директни продажби, както и реализиране на косвени продажби чрез посреднически канали. По този начин се улесняват и ускоряват контактите между застрахователните дружества и потребителите.

Част от потребителите на застрахователни услуги сами поемат инициатива за сключване на застраховка. Те контактуват директно с представители на застрахователя, като посещават офисите му или се възполз-

ват от дистанционните продажби. В резултат на осъществените контакти се договарят рисковото покритие, срокът на застраховката, както и размерът и начинът на плащане на вноските. Поради липсата на задълбочени познания в областта на застраховането обаче повечето кандидати за застраховане се възползват от услугите на застрахователните посредници.

Посредниците улесняват достигането на застрахователните продукти до потребителите. Те не са страна по застрахователния договор, а само посредничат за неговото сключване. Застрахователните посредници разясняват ползата от застраховането и вследствие на сключените от тях застраховки осигуряват основните приходи на застрахователя. Изключително важното значение на застрахователните посредници в процеса на покупко-продажбата на застрахователни услуги ги превръща във важен и неизменен участник на застрахователния пазар.

Застрахователните посредници се характеризират с ярко изразена специфика, като в същото време тяхната дейност оказва ключово влияние върху развитието на застрахователното дружество и съответно неговите позиции на застрахователния пазар. Застрахователната практика показва, че близо 80% от премийния приход на застрахователните дружества се формира чрез застрахователни посредници (агенти и брокери). По този начин застрахователните посредници се явяват основен фактор за развитието на застрахователния пазар.

Всичко това определя актуалността на изследваната тема. Това изисква самостоятелно и задълбочено разглеждане на проблемите, свързани със специфичното място на посредници в застрахователния пазар в условията на нови регулации, свързани с членството на България в ЕС.

Основната **цел** на изследването е да се очертаят състоянието и възможностите за усъвършенстване на дейността на застрахователните посредници в съответствие с регулациите на Европейския съюз.

Защитава се **тезата**, че застрахователните посредници са определящ фактор за развитието на застрахователните дружества, като по този начин допринасят за увеличаване на финансовата стабилност на застрахователите.

Изпълнението на основната цел и доказването на основната теза минават през решаване на следните по-важни **задачи**:

- очертаване необходимостта от използване на застрахователни посредници;
- определяне значението и статута на застрахователните посредници;
- очертаване на състоянието и тенденциите в развитието на брутният премийен приход на застрахователните дружества за периода 2007–2016 г.;
- анализ на предлаганите застраховки от застрахователните посредници;

- анализ на състоянието и развитието на посредническата мрежа в България за периода 2007–2016 г.;
- очертаване на условията за регистрация и заличаване на застрахователния брокер от регистрите на КФН;
- анализ на условията за налагане на административно-наказателна отговорност на застрахователния брокер при извършване на своята дейност.

Обект на настоящото изследване са застрахователните посредници в България.

Предмет на изследването е ролята на застрахователните посредници за развитието на застрахователния пазар, както и икономическите, правните особености и проблеми, с които се сблъскат посредниците в условията на нови регулации.

За решаването на изследователските задачи и постигането на основната цел в изследването ще бъдат използвани съвременни подходи и методи като: метод на анализа и синтеза; индуктивен и дедуктивен метод, емпиричен подход, сравнителен метод и логическо описание. Използваните подходи и методи за изследване предоставят възможност за доказване правилността на формулираната в изследването теза.

Основните статистически данни за анализите в отделните части на изследването са взети от официалните интернет страници на: Националния статистически институт, Комисията за финансов надзор и БНБ. Те обхващат периода до 31.12.2016 година и не отчитат промените, настъпили след него. Данните са представени във вид на таблици с помощта на MS Office Excel 2010.

1. Необходимост, значение и статут на застрахователните посредници

Същността на застрахователното посредничество обикновено се изразява във възможността за осигуряването на постоянен нов приток от застрахователни договори. В застрахователната практика тази дейност е известна като аквизиционна. Прието е тази дейност да бъде най-важната за застрахователните агенти и брокери. Те обаче имат ангажимент и да запазят потребителите на застрахователни услуги в съвкупността на застрахователя. За тази цел те се грижат за поддържането на вече сключените застрахователни договори, като обикновено напомнят на застрахованите за настъпващ падеж за плащане на застрахователната премия и не допускат предсрочно прекратяване на застрахователния договор. Също така убеждават застрахованите лица да подновят застраховките си при изтичане на срока им.

Необходимостта от използването на застрахователни посредници

при продажбата на застраховки се обуславя най-вече от: особеностите на застрахователната услуга; незадоволителната застрахователна култура на населението; големия брой на застрахователните дружества; многобройното разнообразие от предлагани застрахователни продукти.

При осъществяване на своята дейност застрахователните посредници са длъжни да спазват принципа на доброволност при сключване на застрахователните договори. Посредническата дейност предполага извършването на различни дейности като например: намиране на кандидати за застраховане и осъществяване на контакти с тях; разясняване на същността на различните застраховки и условията по тях; намиране на най-подходящото застрахователно покритие; мотивиране на кандидатите за застраховане да сключат конкретна застраховка; съвместно договаряне на условията по застрахователните договори; оформяне и сключване на застраховките за сметка на застрахователното дружество; събиране на застрахователни вноски; текущо обслужване на застрахователните договори през срока им; съдействие на застрахования при настъпване на застрахователно събитие; формиране на лоялност и изграждане на дългосрочни отношения със застрахованите лица.

Дейността на застрахователните посредници в България е регламентирана в Кодекса за застраховането. В него се посочват условията за извършване на застрахователно посредничество, условията за регистрация и заличаване от регистрите; изискванията и ограниченията относно работата им, както и контролът върху дейността им.

Според Кодекса за застраховането посредници в застрахователния сектор се разделят на две големи категории: застрахователни агенти и застрахователни брокери. Не се допуска извършването на дейност по застрахователно посредничество като застрахователен брокер и застрахователен агент от едно и също лице.

Застрахователните посредници са два вида:

а) собствени на застрахователното дружество посредници, които формират външната мрежа на застрахователя – застрахователните агенти;

б) чужди на застрахователното дружество посредници – застрахователните брокери.

Застрахователните агенти са собствените на застрахователното дружество посредници. Те са представители на застрахователя и защитават неговите интереси. Застрахователният агент е физическо или юридическо лице, което извършва застрахователно посредничество от името и с последиците за даден застраховател. Агентът може да работи за едно или повече застрахователни дружества, ако застраховките, за чието сключване посредничат, не се препокриват.

Използването на собствена посредническа мрежа изисква голям времеви и финансов ресурс от страна на застрахователя. Необходимо е предварително проучване на региона, който представлява интерес за бъдеща дейност, по отношение на: икономически условия за бизнес, сила на

конкуренцията, финансова и демографска характеристика на потребителите. Тъй като агентите защитават интересите на дружеството, това предполага, застрахователите да осигурят обучението на своите агенти и чрез изпит да удостоверят професионалната им квалификация, свързана със застраховките, за които посредничат.

Застрахователният брокер може да бъде търговско дружество или едноличен търговец. Брокерите са чужди на застрахователя посредници. Те работят по възлагане от кандидатите за застраховане и представляват техните интереси. Той може да работи с едно или повече застрахователни дружества, като няма ограничения да работи по различни видове застраховки. Това му дава възможност да предоставя на потребителите на застрахователни услуги варианти на една и съща застраховка, предложени от различни застрахователи. Познавайки добре потребностите на потребителите, застрахователният брокер е в състояние да ги насочи към офертата на онова дружество, която най-добре отговаря на заявените нужди.

Застрахователният брокер не може да извършва дейност като застрахователен агент. Застрахователният брокер се явява в двойна роля. От една страна, той е консултант на кандидата за застраховане, а от друга – продавач на услугите на застрахователите, с които работи. В качеството си на консултант брокерът трябва да насочи кандидата за застраховане към дружество, чиито застраховки в най-голяма степен могат да удовлетворят потребностите му. За своята дейност в полза на застрахователя брокерът получава възнаграждение, което е част от събраните и отчетени застрахователни вноски. Сключването на застрахователен договор чрез брокер не оскъпява застрахователната услуга за потребителите. Брокерската комисиона е калкулирана в застрахователната вноска, с която дружеството работи, и се дължи от застрахователя.

2. Състояние и развитие на застрахователните посредници в България за периода 2007–2016 г.

По данни на Комисия за финансов надзор в Таблица 1 е представен броят на застрахователните агенти в България за периода 2007–2016 г. Данните показват, че през анализирания период броят на застрахователните агенти постоянно намалява с изключение на 2008 г.

От данните в Таблица 1 се установява, че през 2016 година застрахователните агенти в нашата страна са 19 249 бр. Спрямо предходната година те намаляват с 25,1%, което представлява над $\frac{1}{4}$ пъти. В абсолютна сума това прави – 6 469 бр. За целия период на изследването агентите намаляват с 61,3%, което означава, че застрахователните агенти намаляват над 0,5 пъти спрямо първоначалната година на изследването. В абсолютна сума това е намаление с 30 553 бр. Като основна причина за намаляване броя

Таблица 1
Брой застрахователни агенти в България за периода 2007–2016 г.

Годи- ни	Застрахова- телни агенти (бр.)	Темп на при- раст	В това число:		
		(%)	Юридически лица	Еднолични търговци	Физически лица
2007	49 802	х	2 414	2 459	44 929
2008	60 194	20,8	4 006	3 101	53 087
2009	53 622	-10,9	5 920	3 681	44 021
2010	43 976	-17,9	7 816	4 128	32 032
2011	35 346	-19,6	8 087	3 925	23 334
2012	30 236	-14,5	8 652	3 391	18 193
2013	28 989	-4,2	8 856	3 131	17 002
2014	26 988	-6,9	8 961	2 757	15 270
2015	25 718	-4,7	9 059	2 521	14 138
2016	19 249	-25,1	7 447	1 812	9 990

Източник: www.fsc.bg и собствени изчисления.

на застрахователните агенти могат да се посочат въведените през 2009 година данъчни промени, свързани с осигуряването на агентите физически лица. От друга страна, броят на агенти не намалява поради намаляване на застрахователната дейност. Причината трябва да се търси в политиката на застрахователните дружества да работят с по-малък брой, но с по-качествени и по-образовани агенти.

Физическите лица застрахователни агенти през 2016 година са 9 990 броя, което е намаление спрямо предходната година с близо 30%. В абсолютна сума това са 4 148 броя. За целия период на изследване те намаляват със 77,7%, което в абсолютна сума представлява 34 939 броя.

За разлика от физическите лица, чийто брой намалява постоянно след 2008 година, при застрахователните агенти – юридически лица – изменението е в противоположна посока. В края на 2016 година те са 7 447 броя. Въпреки спада спрямо предходната година със 17,8% за целия период на изследване застрахователните агенти – юридически лица – се увеличават с 308%, което представлява над 3 пъти. Броят на агентите – юридически лица – от 2007 година до 2010 година рязко се увеличава, след което се наблюдава по-плавно, но устойчиво увеличение. Застрахователните дружества предпочитат да ангажират като застрахователни агенти най-вече юридически лица, което се дължи на факта, че тези субекти контактуват с голям брой потенциални потребители на застраховки. От друга страна, имат интерес от сключването на застрахователни договори, тъй

като голяма част от застраховките гарантира и техните бизнес интереси, например: банките, работещи като застрахователен агент.

При застрахователните агенти – едноличните търговци, за разлика от застрахователните агенти (физически и юридически лица), измененията са разнопосочни. От 2007 година до 2010 година се наблюдава ръст в броя застрахователните агенти – еднолични търговци с относително високи темпове. Увеличението за тези 4 години е малко над 65 %, след което се наблюдава постоянен спад. В края на 2016 година агентите еднолични търговци са 1 812 броя. За целия период на изследване те намаляват с малко над 26%, което в абсолютна сума прави намаление с 647 броя.

За разлика от застрахователните агенти, чийто общ брой намалява като цяло, в Таблица 2 се установява, че при застрахователните брокери е налице увеличение на техния брой.

Таблица 2

Брой застрахователни брокери в България за периода 2007–2016 г.

Година	Застрахователни брокери (бр.)	Темп на прираст (%)
2007	235	x
2008	275	17,0
2009	316	14,9
2010	363	14,8
2011	373	2,7
2012	388	4,2
2013	376	-3,1
2014	390	3,7
2015	398	2,1
2016	394	-0,1

Източник: www.fsc.bg и собствени изчисления.

Данните в Таблица 2 показват, че през 2016 година застрахователните брокери са 394 броя. Спрямо предходната година се установява значително намаление с 0,1 %. За целия период на изследване застрахователните брокери се увеличават с 67,6%, което в абсолютна сума представлява увеличение със 159 броя. От анализа на данните в таблицата се установява, че от 2007 година до 2010 година застрахователните брокери непрекъснато се увеличават с по-високи темпове на прираст спрямо годините в края на периода на изследване. След 2011 година темпът на прираст спада до около 3-4% на годишна база, чието развитие е сравнително устойчиво. Това дава основание да се твърди, че те са намерили трайно своето място на нашия застрахователен пазар. Във връзка с приемането на новия

закон за Комисията за финансов надзор от 2018 година и увеличаване значително таксата за регистрация и общ застрахователен надзор на застрахователен брокер, може да се направи изводът, че през следващите години те ще намалят значително.

3. Състояние и развитие на brutния премиен приход, реализиран от застрахователните посредници в България за периода 2007–2016 г.

Основен измерител на състоянието и развитието на застрахователния пазар е brutният премиен приход. Икономическата същност на премиения приход се проявява във факта, че той формира част от националния доход (респективно част от brutния вътрешен продукт). Той се генерира от застрахованите с цел гарантиране на техните интереси от вредно въздействие на неблагоприятни събития (Василев, В., 2011).

Преди да изследваме състоянието и развитието на brutния премиен приход, реализиран от застрахователните посредници, ще анализираме състоянието и развитието на brutния премиен приход, реализиран от застрахователните дружества. По този начин ще определим дела на застрахователните посредници във формирането на общия премиен приход, реализиран в областта на застрахователния сектор.

Данните в Таблица 3 показват, че през 2016 г. brutният премиен приход на всички застрахователни дружества на територията на страната надхвърля 2 млрд. лв., като достига 2,051 млрд. лв. Установява се, че премиеният приход за първи път надхвърля сумата от 2 млрд. лв. за целия период на изследването. Забелязва се също така и трайна тенденция към нарастване на премиения приход за целия период на изследването.

Темпът на прираст на премиения приход, реализиран от застрахователните дружества за периода 2007–2016 г., се движи в рамките - 6,8% до 19,9%. За целия период на изследване 2007–2016 година темпът на прираст на застрахователния пазар е 36,2% или увеличението е малко повече от 1/3. В абсолютна сума това е увеличение с 545,6 млн. лева в сравнение с първоначалната година на изследването.

Данните в Таблица 3 показват, че в периода от 2009 до 2012 г. се наблюдава отрицателен темп на прираст на премиения приход в границите от -0,6% до -6,80% въпреки положителния темп на развитие на живото-застраховането. Това е периодът след настъпване на световната финансово-икономическа криза, която даде отражение и върху застрахователния сектор в България. Като добра тенденция може да се отбележи положителният темп на прираст на премиения приход след 2013 година, като в края на 2016 г. се забелязва ръст от 4,2%. Това се дължи на по-високия темп на прираст на живото-застраховането през последните години. Въпреки

Таблица 3
Брутен премиен приход на застрахователните дружества в страната за периода 2007–2016 г.

Годи- на	Общо за- раховане	Темп на при- раст	Живото застраховане	Темп на прираст	Общ премиен приход	Темп на прираст
	млн. лева	%	млн. лева	%	млн. лева	%
2007	1 269, 5	х	235, 5	х	1 505	х
2008	1 532, 4	20,7	278, 4	18,2	1 810, 8	19,9
2009	1 456, 8	-4,9	224, 6	-19,4	1 681, 4	-6,8
2010	1 374, 8	-5,6	248, 7	10,7	1 623, 5	-3,5
2011	1 362, 1	-0,9	251, 7	1,2	1 613, 8	-0,8
2012	1 336, 1	-1,9	268, 1	6,7	1 604, 2	-0,6
2013	1 423, 5	6,5	305, 9	14,2	1 729, 4	7,7
2014	1 434, 3	0,7	340, 6	11,5	1 774, 9	2,6
2015	1 573, 1	9,6	391, 3	15,0	1 964, 4	9,9
2016	1 622, 2	3,1	428, 4	9,5	2 050, 6	4,2

Източник: www.fsc.bg, www.nsi.bg и собствени изчисления.

отчетената положителна тенденция на развитие през последните години, темпът на прираст на застрахователния пазар все още не е достигнал нивата на развитие в годините преди 2009 г. Това показва, че има огромен потенциал за развитие в близките години.

Част от брутният премиен приход на застрахователните дружества се създава чрез посредничеството на застрахователни брокери и агенти. Съпоставката на прихода, реализиран чрез застрахователните посредници, с общия брутен премиен приход дава представа за значимостта на посредниците при продажбата на застраховки. В настоящото изследване ще анализираме само прихода, реализиран от застрахователните брокери, както и техния пазарен дял в застрахователния сектор. Извън обсега на изследването остава реализираният премиен приход от застрахователни агенти.

При анализа на данните в Таблица 4 се установява, че значителна част от премиите по Общо застраховане постъпват чрез посредничеството на застрахователните брокери. През 2016 година премиеният приход на застрахователните брокери е 873,4 млн. лева, което е увеличение с 9,1% спрямо предходната година. За целия период на изследване премиеният приход се увеличава с 234%, което представлява увеличение над 2 пъти. В абсолютна сума това представлява 501,2 млн., тоест за десет години увеличението е с над половин милиард лева.

Делът на застрахователните брокери в общия премиен приход през целия период на изследване варира от 29,4% до 53,8%. За целия период на

Таблица 4

Брутен премиен приход, реализиран в раздел Общо застраховане от застрахователните брокери в България за периода 2007–2016 г.

Година	Премиен приход Общо застраховане	Темп на прираст	Премиен приход бро- кери	Темп на прираст	Дял на брокерите в общия премиен приход
	млн. лева	%	млн. лева	%	%
2007	1 269, 5	х	372,2	х	29,4
2008	1 532, 4	20,7	587,7	57,8	38,3
2009	1 456, 8	-4,9	659,3	12,2	45,3
2010	1 374, 8	-5,6	677,7	2,7	49,3
2011	1 362, 1	-0,9	656,9	-3,1	51,8
2012	1 336, 1	-1,9	665,5	1,3	52,1
2013	1 423, 5	6,5	698,6	4,9	52,8
2014	1 434, 3	0,7	751,1	7,5	53,2
2015	1 573, 1	9,6	799,8	6,5	53,4
2016	1 622, 2	3,1	873,4	9,1	53,8

Източник: www.fsc.bg, и собствени изчисления.

изследване увеличението на дела е в размер на 24,4 пункта. Установена е трайна тенденция към увеличаване на значението за формиране на премиения приход от застрахователните брокери. През годините от 2011 до 2016 година дялът се движи в рамките на 52–53%, което означава, че повече от половината брутен премиен приход от раздел общо застраховане се реализира чрез помощта на застрахователни брокери.

Темпът на прираст на премиения приход, реализиран от застрахователните брокери в раздел общо застраховане, изпреварва темпа на прираст на общия брутният премиен приход, реализиран в раздел общо застраховане близо 3 пъти. Темпът на прираст на премиения приход, реализиран от застрахователните брокери в раздел общо застраховане, изпреварва темпа на прираст на брутният премиен приход, реализиран в целия застрахователен сектор с 2,5 пъти.

При анализа на данните в Таблица 5 се установява, че близо 1/3 част от премиите по животозастраховане постъпват чрез посредничеството на застрахователните брокери. През 2016 година премиеният приход на застрахователните брокери е 428,4 млн. лева, което е увеличение с 9,5% спрямо предходната година. За целия период на изследване премиеният приход се увеличава с 331%, което представлява увеличение над 3 пъти. В абсолютна сума това представлява 74,6 млн. лева.

Таблица 5

Брутен премиен приход, реализиран в раздел животозастраховане от застрахователните брокери в България за периода 2007–2016 г.

Година	Премиен приход живото застраховане	Темп на прираст	Премиен приход брокери	Темп на прираст	Дял на брокерите в общия премиен приход
	млн. лева	%	млн. лева	%	%
2007	235, 5	X	32,3	x	13,8
2008	278, 4	18,2	48,2	49,2	17,9
2009	224, 6	-19,4	42,9	-10,4	19,1
2010	248, 7	10,7	44,8	1,3	18,1
2011	251, 7	1,2	55,8	24,5	22,2
2012	268, 1	6,7	60,1	9,0	22,4
2013	305, 9	14,2	64,9	8,3	21,2
2014	340, 6	11,5	71,3	9,2	23,0
2015	391, 3	15,0	99,6	40,8	25,4
2016	428, 4	9,5	106,9	6,0	24,7

Източник: www.fsc.bg, и собствени изчисления.

Делът на застрахователните брокери в общия премиен приход през целия период на изследване варира от 13,8 % до 25,4 %. За целия период на изследване увеличението на дела е в размер на 10,9 пункта. Установена е трайна тенденция към увеличаване дела на застрахователните брокери в раздел животозастраховане. През годините от 2011 до 2016 година делът се движи в рамките на 22–25%, което означава че близо $\frac{1}{4}$ от прихода, реализиран на живозастрахователния пазар, се формира от застрахователни брокери.

Темпът на прираст на премиения приход, реализиран от застрахователните брокери в раздел живозастраховане, изостава от темпа на прираст на общия брутен премиен приход, реализиран в раздел живозастраховане, с близо $\frac{1}{3}$ пъти. Темпът на прираст на премиения приход, реализиран от застрахователните брокери в раздел животозастраховане, изпреварва темпа на прираст на брутен премиен приход, реализиран в целия застрахователен сектор с 1,5 пъти.

В Таблица 6 е показана продуктовата структура на премиения приход, реализиран от застрахователните брокери в раздел общо застраховане за периода 2007–2016 г. През 2016 година водеща застраховка с дял 46,1% е застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите. На следващо място с дял 36% се нарежда застраховка „Каско на МПС“. На

Таблица 6

Дял на застраховките в общия премиен приход, реализиран от застрахователните брокери в раздел общо застраховане в България за периода 2007–2016 г.

Година	(в %)									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Застраховка										
„Злополука”	2,7	2,0	1,7	1,7	2,1	2,3	2,3	2,1	1,7	1,4
„Заболяване”	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	1,9	2,5	1,9	1,8
„Сухопътни превозни средства”	56,3	57,1	52,6	43,7	39,1	34,8	34,0	34,0	34,3	36,0
„Релсови превозни средства”	1,0	1,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
„Летателни апарати”	0,2	0,2	0,1	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
„Плавателни съдове”	0,6	0,5	0,3	0,5	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	0,3
„Товари по време на превоз”	1,3	0,9	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7
„Пожар и природни бедствия”	6,9	6,8	8,7	8,3	7,9	7,9	7,5	7,7	7,2	7,4
„Други щети на имущество”	6,5	6,7	4,4	4,3	3,3	4,4	3,5	2,8	4,0	2,9
„ГО, свързана с притежаването и използването на МПС”	21,0	20,4	28,2	37,4	42,7	44,1	45,8	45,9	46,1	46,1
„ГО, свързана с притежаването и използването на летателни апарати”	0,1	0,1	0,2	0,1	0,5	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1

„ГО, свързана с притежаването и използването на плавателни съдове”	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
„Обща гражданска отговорност”	2,0	2,7	1,4	1,6	1,7	1,9	2,1	1,8	1,8	1,8
„Кредити”	1,0	0,2	0,4	0,4	0,5	0,4	0,7	0,7	0,4	0,3
„Гаранции”	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
„Разни финансови загуби”	1,1	1,3	0,6	0,3	0,5	0,5	0,3	0,2	0,4	0,4
„Правни разности”	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
„Помощ при пътуване”	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7

Източник: www.fsc.bg, и собствени изчисления.

следващо място с дял 10,3% са застраховките, свързани с покритие на щети върху имущество. Данните в таблицата показват, че за целия период на изследване дялът на застраховка „Гражданска отговорност” на автомобилите се увеличава от 21% до 46,1% или над 2 пъти. От друга страна обаче, дялът на застраховка „Каско на МПС” намалява от 56,3% на 36,% или това представлява над 0,5 пъти. С други думи автомобилното застраховане заема над 80% от премийния приход на застрахователните брокери. Дялът на останалите застраховки остава почти непроменен с изключение на някои от тях.

В Таблица 7 е показана продуктовата структура на премийния приход, реализиран от застрахователните брокери в раздел животозастраховане за периода 2007–2016 г. През 2016 година водеща застраховка с дял 71,2% е застраховка „Живот и рента“. На следващо място с дял 11,0 % се нареждат здравните застраховки, а след това с дял 7,0% са застраховките, свързани с покритие на злополуки. Данните в таблицата показват, че за целия период на изследване дялът на застраховка „Живот и рента“ намалява от 91,3 % до 71,2% или над 1/5 пъти. От друга страна обаче, дялът на застраховка „Заболяване“ се увеличава от 1,8 % на 11,0 % или това представлява близо 6 пъти.

Таблица 7

Дял на застраховките в общия премиен приход, реализиран от застрахователните брокери в раздел животозастраховане в България за периода 2007–2016 г.

Година	(в %)									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Застраховка										
„Живот” и рента	91,3	93,8	89,7	88,2	88,7	88,5	89,6	87,2	71,1	71,2
Женитбена и детска застраховка	0,1	0,2	0,1	1,1	0,3	0,5	0,7	0,8	0,7	0,8
Застраховка „Живот”, свързана с инвестиционен фонд	2,7	3,0	3,2	4,0	2,2	2,5	1,8	2,1	2,1	2,8
Допълнителна застраховка	3,8	1,8	3,8	4,4	6,5	6,7	6,7	9,1	7,1	6,2
Застраховка „Злополука”	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	8,6	7,0
Здравна застраховка	1,8	0,9	2,5	2,4	2,1	1,7	1,1	1,6	12,2	11,0

Източник: www.fsc.bg, и собствени изчисления.

4. Взаимодействие между застрахователните и презастрахователните дружества и КФН във връзка с регистрацията и дейността на застрахователния брокер

В чл. 3, пар. 1, изр. второ на Директива 2002/92/ЕО се регламентира принципното положение на взаимодействие между застрахователните и презастрахователните предприятия с компетентните органи при регистрацията на застрахователните и презастрахователните посредници. В съответствие с тази препоръка КЗ предвижда различни начини на взаимовръзка между застрахователя и заместник-председателя на КФН. Единият от тях е процедурата по уведомяване на застрахователя от КФН чрез изпращане на съобщение за нередовности в документите по регистрацията на ЗБ и ЗА или за даване на допълнителна информация, като се предоставя доста-

тъчен срок на заявителя да отстрани евентуално възникналите нередности и нарушения по подаденото заявление за регистрация – чл. 34, ал. 2 КЗ.

На основание чл. 308, изр. трето КЗ заместник-председателят уведомява застрахователя за липсата на нередовности, съответно тяхното отстраняване, и на пречки за вписването в публичния регистър на ЗБ. При всички случаи застрахователят се уведомява писмено за взетото решение за вписване на ЗБ, съответно на ЗА в публичния регистър от заместник-председателя на КФН.

В съответствие с това изискване е съдържанието на чл. 311, ал. 1 КЗ, според който ЗБ е длъжен да уведомява комисията както за всички нововъзникнали факти и обстоятелства, които подлежат на вписване в регистъра на комисията, така и за всички настъпили промени във връзка с вече вписаните обстоятелства в Търговския регистър, имащи пряко отношение към търговскоправната регистрация на ЗБ.

Според съдебната практика, с оглед неспазването на чл. 311, ал. 2 във връзка с ал. 1, т. 2 от същия член от КЗ, за ЗБ могат да възникнат неблагоприятни правни последици. Те произтичат от неспазването на седемдневния срок за уведомяване, започващ от настъпването или узнаването на съответния факт или обстоятелство, или когато те подлежат на вписване в Търговския регистър, от несъобразяването със същия срок, който тече от момента на вписването. В тези случаи КФН може да издаде наказателно постановление, с което да наложи имуществена санкция на ЗБ.²

Считам, че подобно задължение за уведомяване относно нововъзникнали факти и обстоятелства трябва да бъде въведено паралелно и за ЗА, не само когато извършва посредническа дейност за застраховател от друга държава–членка на ЕС върху територията на Р България. Независимо че във всички останали случаи застрахователят е този, който предоставя на КФН въпросната информация, свързана с всяка промяна във фактите и обстоятелствата в списъка на лицата, с които има сключени договори за застрахователно агентство – чл. 319, ал. 3 КЗ. По този начин в допълнение и с взаимодействието и комуникацията между застрахователните и пре-застрахователните дружества и КФН може да се постигне значително по-голяма сигурност при регистрацията на застрахователните посредници. Чрез подобна законодателна промяна Комисията много по-лесно и по-бързо е в състояние да констатира дадени нередности и нарушения, когато са налице евентуални разминавания между представените факти и обстоятелства от страна на ЗА и тези от страна на самия застраховател.

В КЗ е уредено изискването, застрахователят да води списък с лицата, с които има сключени договори за застрахователно агентство. Този списък е определен от заместник-председателя на КФН – чл. 319, ал. 1 КЗ.

² Вж. Решение № от 21.01.2016 г. по адм. д. № 18956/2015 г. на Софийски районен съд.

Подобна нормативна разпоредба намира приложение и в руското законодателство. Застрахователните предприятия в Русия водят отделни регистри не само по отношение на ЗБ, но и на ЗА, с които имат сключени договори за предоставяне на посреднически услуги в областта на застраховането. В съответните регистри е налична подробна информация, съдържаща всички идентификационни данни на застрахователните посредници. Интересен факт представлява предвидената в закона възможност, застрахователите да оповестяват тази информация в своите електронни сайтове в информационно-телекомуникационната мрежа „Интернет“ – чл. 11 от ООСДРФ.

С оглед изложеното намирам за удачно, в КЗ да бъде уредено изискването, застрахователите паралелно да водят отделни списъци и по отношение на ЗБ (при използването на посредническите услуги на повече от един ЗБ), с които имат сключени договори за извършване на посредническа дейност. Организирането на подробни списъци може да спомогне както за идентификацията на застрахователните посредници, така също и за усъвършенстване на взаимоотношенията между застрахователите и КФН при обмена на информация и предоставянето на данни относно ЗБ.

Целесъобразно е да бъде заимствана и идеята от руската нормативна уредба, въпросните списъци да се водят паралелно и в електронен вид, като по този начин се осигури бърз, безпрепятствен публичен достъп до базата данни, съдържаща се в тях.

Друг способ на взаимодействие е използването от застрахователя на образците, по които да води списъците на лицата, с които има сключени договори за застрахователно агентство (чл. 319, ал. 1 КЗ), както и образците, по които застрахователят издава удостоверенията за легитимация на своите ЗА (чл. 320, ал. 1 КЗ). Всички тези образци се определят от заместник-председателя на КФН. Може да се приеме, че застрахователят е длъжен да уведоми КФН за прекратяване на договора за застрахователно агентство на ЗА.

В чл. 3, пар. 3, изречение трето на Директива 2002/92/ЕО се предвижда, че регистрацията на застрахователните посредници подлежи на редовен преглед за валидност от компетентен орган.

Спрямо това изискване КЗ и ЗКФН не създават достатъчно законови гаранции с оглед неговото спазване, тъй като не регламентират специална нормативно установена процедура за един такъв редовен преглед от гледна точка на органа, който трябва да го осъществява, и неговите правомощия. Само чл. 312, ал. 1, т. 1 КЗ регламентира, че заместник-председателят на КФН заличава с решение ЗБ от регистъра, когато посредникът е представил неверни данни или документи с невярно съдържание, които са послужили като основание за вписване на ЗБ в публичния регистър.

Съществуват и примери, при които нормативната уредба в КЗ заимства изцяло европейското законодателство. Подобно уеднаквяване се

наблюдава и спрямо изискването на чл. 3, пар. 3, изречение четвърто на Директива 2002/92/ЕО, което предвижда, при необходимост държава-членка по произход на посредника да уведоми по подходящ начин приемащата го държава-членка за заличаването на посредника от регистъра. С оглед транспонирането на тази Директива в българското законодателство, в чл. 322, ал. 5 КЗ е предвидено, че заместник-председателят е длъжен незабавно да уведоми съответния компетентен орган на приемащата държава, в случай че ЗБ или ЗА бъде заличен от регистъра по чл. 30, ал. 1, т. 11 ЗКФН.

5. Административнонаказателна отговорност на застрахователния брокер при извършване на дейност в нарушение на изискванията за регистрация пред Комисията за финансов надзор

Директивата отделя специално внимание по отношение на мерките, които следва да бъдат взети спрямо нелегитимното предоставяне на посреднически услуги. В чл. 8, пар. 1 от Директивата се предвижда възможността, държавите-членки нормативно да организират въвеждането на необходимите санкции срещу извършването на нерегламентирано застрахователно и презастрахователно посредничество от лица, които нямат необходимата регистрация в държава-членка.

В съответствие с тази разпоредба на Директивата е и част осма от КЗ, озаглавена Административно-наказателни разпоредби. В чл. 635, ал. 4 КЗ са посочени съответните глоби и имуществени санкции както за ФЛ, така и за ЮЛ, които извършват застрахователно посредничество, било като ЗБ или като ЗА, когато тези лица не притежават действителна регистрация по чл. 30, ал.1, т. 11 ЗКФН. Предвидени са и конкретни санкции, които следва да се прилагат и във връзка с нарушения на условията на правото на установяване или на свободата на предоставяне на услуги.

Оттук може да се направи изводът, че определените законоустановени имуществени санкции следва да бъдат налагани и на физически и на юридически лица, които нямат регистрация в Р България като застрахователни посредници, но въпреки това осъществяват застрахователно посредничество в друга държава-членка. Възможен е и обратният вариант, когато застрахователни посредници, нямащи действаща регистрация в дадена държава-членка, предоставят посреднически услуги по застрахователни договори на българска територия.

Спрямо разпоредбата на чл. 635, ал. 4 КЗ е ориентирана и българската съдебна практика.³ В нея са конкретизирани някои особености при прилагането на нормативната уредба по отношение налагането на административно-наказателни мерки на застрахователните посредници. В съдебната практиката по прилагане на чл. 635, ал. 4 КЗ е уточнено, че за да бъдат наложени глобите и имуществените санкции, предвидени в чл. 635, ал. 4, т. 1 и 2, спрямо лица, извършващи дейност по застрахователно посредничество, които не са регистрирани като ЗБ или ЗА в регистъра на КФН, е необходимо да се посочат конкретни факти от обективната действителност, сочещи извършването на точно такъв вид дейност, поета като задължение по конкретен договор. Такъв пример е, когато застрахователен посредник, непритежаващ необходимата регистрация по чл. 30, ал. 1, т. 11 ЗКФН, извършва консултантска дейност след възлагане и срещу заплащане от застраховател. Според чл. 5, ал. 1 КЗ (отм.) дейността по застрахователно и презастрахователно посредничество се извършва по занятие. Следователно, според съдебната практика, базираща се на старата нормативна уредба, за да бъде едно лице субект на нарушение по чл. 635, ал. 4 КЗ, конкретно за консултантска дейност по застрахователни договори, е необходимо по занятие, след възлагане и срещу възнаграждение, това лице да предоставя съответните консултации. Това означава, че те не трябва да се предоставят инцидентно и еднократно. Консултирането и посредничеството при сключването на застрахователни договори следва да е основна дейност за съответното лице, дори и да не е единственият му източник на доходи.

Несъответствието с този принцип в действащата нормативна уредба се изразява в това, че в новия чл. 5, ал. 1 КЗ, вече не е конкретизирано изискването, застрахователното и презастрахователното посредничество да се извършва по занятие.

По мое мнение, независимо че в действащия КЗ липсва тази характеристика, дейността по извършването на застрахователна и презастрахователна посредническа дейност винаги трябва да бъде възприемана като такава по занятие. Като аргумент в тази насока може да се посочи фактът, че почти винаги спрямо субектите, желаещи да извършват този вид дейност, се изисква, те да притежават търговскоправен статут (за ЗБ това е задължително), който е пряко обвързан с посредничеството. В тази връзка застрахователните посредници следва да се възприемат като търговци по занятие по смисъла на чл. 1, ал. 1 ТЗ. Това е така, тъй като те посредничат за сключването на застрахователни сделки, които са посочени в чл. 1, ал. 1, т. 6 ТЗ като типично търговски сделки.

В чл. 635, ал. 8 КЗ глоби и имуществени санкции се предвиждат и за застрахователен посредник – ЮЛ или ЕТ, който предоставя права на

³ Вж. Решение № 387 от 24. 10. 2012 г. на Административен съд – Стара Загора.

друго лице, което не е негов служител, да извършва дейност по продажба на застрахователни продукти и събиране на застрахователни премии, или вноски, включително като се осигури на това лице достъп до информационна система на застраховател, или като му се предостави бланка за издаване на полица, или за събиране на премия, или вноска.

За разлика от КЗ, в Директивата в чл. 8, пар. 3, се предвиждат случаите, когато по инициатива на държавите-членки необходими санкции следва да бъдат наложени и на вече регистрирани застрахователни посредници, които са извършили нарушения при осъществяването на посредническата си дейност. Според чл. 8, пар. 4 от Директивата на държавите-членки се предоставя свободата, сами да преценят и определят естеството и вида на санкциите или превантивните мерки, имащи за цел да накажат или да предотвратят настъпването на неблагоприятни последици вследствие на извършените неправомерности, които са в противоречие със законите и подзаконните разпоредби на съответната държава-членка. Директивата дори допуска възможността, държавите-членки по собствена преценка да наложат санкции или ограничения, чрез които застрахователните посредници да бъдат възпрепятствани да започнат извършването на каквато и да е било друга дейност на територията на приемащата държава-членка, при положение че вследствие на извършените от тях провинения, регистрацията им бъде заличена – чл. 8, пар. 4 от Директивата.

В тази насока би могло в КЗ по-изчерпателно да бъдат обхванати и систематизирани видове санкции, които да бъдат прецизно налагани на вече регистрирани ЗБ и ЗА, когато са констатирани извършени от тях нарушения и злоупотреби при осъществяването на застрахователно и презастрахователно посредничество. Следва да бъдат предвидени и описани случаите, при които при системно или повторно налагане на конкретни санкции това може да доведе до временно отнемане на лиценза на застрахователен посредник или да бъде основание за окончателно прекратяване на регистрацията му като такъв.

Според чл. 3, пар. 6 на Директива 2002/92/ЕО държавите-членки се задължават да създадат гаранции, според които застрахователните предприятия да използват застрахователните и презастрахователните посреднически услуги само на регистрирани застрахователни и презастрахователни посредници.

Спрямо това изискване КЗ и ЗКФН не са достатъчно ефективни и не предлагат конкретни нормативно установени гаранции, по отношение на застрахователното посредничество, засягащи интересите на българския застраховател. Единствено чл. 312, ал. 3 КЗ забранява на ЗБ след заличаването му от регистъра да извършва застрахователно и презастрахователно посредничество, а чл. 321, ал. 2 КЗ изречение първо въвежда същата забрана и за ЗА. Тази забрана обаче е едностранна и засяга само ЗБ и ЗА, които са били вписани и след това заличени от публичния регистър.

В доразвиване на превенцията срещу използването на нелицензирана посредническа дейност в нормативната уредба на Директивата е отделено внимание на идеята, че подходящи гаранционни мерки следва да бъдат вземани и налагани не само по отношение на нерегистрираните застрахователни посредници, извършващи застрахователна дейност в държавите–членки, но и на самите застрахователи, които умишлено прибегват към използването на нерегламентирани посреднически услуги в различните сфери на застраховането. В чл. 8, пар. 2 от Директивата се предвиждат подходящи санкции срещу застрахователни и презастрахователни предприятия, които използват посреднически услуги от лица, които не са регистрирани в държава–членка.

В тази връзка е разпоредбата на чл. 635, ал. 7 КЗ. Според него глобите и имуществените санкции, посочени в ал. 4, т. 2 и ал. 5, отново от чл. 635, се предвиждат и спрямо застрахователи и презастраховател, който в дейността си на територията на Р България се ползва от посредническите услуги на ЗБ и ЗА, които не са вписани в регистъра по чл. 30, ал. 1, т. 11 ЗКФН. Логично е, съответните санкционни мерки да се прилагат както по отношение на български застрахователни и презастрахователни дружества, но така също и спрямо клоновете на чуждестранни застрахователи, извършващи дейност на територията на Р България, които целенасочено сключват договор за възлагане с правни субекти, нефигуриращи в регистъра на КФН като застрахователни посредници. Административнонаказателните мерки, неминуемо оказват положителен ефект върху застрахователния пазар, тъй като при никакви обстоятелства не трябва да се позволява на застрахователните дружества умишлено да толерират предоставянето на нерегламентирани и незаконосъобразни посреднически услуги в областта на застраховането.

Според мен, за да бъдат осигурени стабилни и надеждни посреднически отношения, налагането на глоби и имуществени санкции по чл. 635, ал. 4, т. 2 и ал. 5 от КЗ във връзка с чл. 635, ал. 7 КЗ на застрахователи или презастрахователи трябва да бъде включено в чл. 310, ал. 1 КЗ като основание за отказ за вписване в регистъра към КФН на тези лица, ако те желаят да се регистрират като ЗБ. По този начин основателно не се позволява на застрахователни и презастрахователни дружества или ЕТ да извършват посредническа дейност, когато самите те в миналото са били в правоотношения със застрахователни посредници, непритежаващи регистрация в КФН.

Евентуалните бъдещи промени в КЗ в тази насока, свързани с предвиждането на законови правила за отговорност, биха спомогнали за създаване на условия за развитието на лоялна конкуренция на международния и на българския застрахователен пазар.

6. Особености при заличаване на застрахователния брокер от регистъра на Комисията за финансов надзор

Във връзка с доброто развитие на правоотношенията между застрахователните и презастрахователните посредници и ползвателите на застрахователни услуги от съществено значение са изискванията и спецификите, които следва да се спазват при прекратяване на посредническата дейност, особено при застрахователния брокер (ЗБ). В това отношение се създават предпоставки за различни видове злоупотреби.

Така например целенасоченото опорочаване на правото на установяване и свободата на предоставяне на услуги може да е предпоставка не само за отказ за вписване на ЗБ в регистъра към КФН, но и основание за прекратяване на неговата регистрация.

В тази връзка намирам за удачно в чл. 312, ал. 1 от КЗ като такова основание да бъде предвиден и случаят, когато се констатира, че изцяло дейността на ЗБ или основна част от нея се извършва на територията на друга държава – членка, когато същевременно удостоверението му за регистрация е издадено от КФН единствено, за да бъдат преднамерено избегнати значително по-строги и завишени изисквания за регистрация на ЗБ според националното законодателство на конкретната държава членка.

За да може ЗБ, който е ЕТ, да извършва дейност по застрахователно или презастрахователно посредничество, е необходимо, физическото лице през целия период докато трае регистрацията му както в ТР, така и в регистъра към КФН, да притежава пълна гражданскоправна дееспособност.

Поради това обстоятелство, считам, че е необходимо в чл. 312, ал. 1 КЗ, преди основанието, посочено в т. 10 – смърт на физическото лице – едноличен търговец, да се добави нова точка, която да предвижда заличаването на ЗБ – ЕТ от регистъра на КФН, ако той е заличен от ТР на някое от основанията по чл. 60а ТЗ. При смърт или поставяне под пълно или ограничено запрещение заличаването на лицето от регистъра на КФН следва да се извърши, дори и ако то не е заличено от ТР.

Когато ЗБ бъде заличен от регистъра по негово искане, за разлика от предишната нормативна уредба, в чл. 163, ал. 1, т. 8 КЗ (отм.), където беше посочено единствено доброволното намерение на ЗБ, като основание за прекратяване на регистрацията му, в действащия чл. 312, ал. 2 КЗ в тази насока е конкретизирано, че към искането за заличаване ЗБ е длъжен да приложи заверен препис от решението за компетентния орган съгласно закона, устава, дружествения договор или учредителния акт за заличаването.

Намирам това уточнение за важно, тъй като чрез него се възпрепятства възможността, когато ЗБ е ЮЛ, друго неоправомощено лице да

представи фиктивно решение за доброволно заличаване на ЗБ от регистъра по време на действие на застрахователния договор.

Според руското законодателство например едно от основанията за отнемане на лиценза на застрахователните посредници, което липсва в българското законодателство, е реорганизация на съответния застрахователен посредник, когато той е ЮЛ. Изключения правят случаите на реорганизация при сливане или отделяне, при които лицензът се запазва.

В чл. 312, ал. 1, т. 5 КЗ като основание за заличаване на регистрацията на ЗБ – ЮЛ е посочено неговото прекратяване с ликвидация. Като такова основание не е предвидено преобразуването на ЗБ – търговско дружество, при което също има прекратяване с правоприемство. Поради тази причина в т. 1.3.2. на предходния параграф, бе залегнато становището, според което правоприемството при преобразуване на ЗБ чрез превръщане в друг вид дружество или чрез преустройство (вливане, сливане, разделяне и отделяне) обхваща и направената от ЮЛ – праводател застраховка „Професионална отговорност“. Изложеното по този въпрос се отнася и до останалите права и задължения на преобразуващото се търговско дружество – ЗБ. *По мое мнение е целесъобразно, в КЗ изрично да се уреждат правните последици при преобразуване на ЗБ.*

В чл. 312, ал. 1, т. 2 и 3 КЗ като основание за заличаване на ЗБ е предвидено незапочването на дейност по застрахователно посредничество в срок 1 година от вписването му в регистъра, както и преустановяването на тази дейност за повече от 6 месеца. Тези прекратителни основания са характерни за АД с особен правен режим (напр. застрахователи, банки, инвестиционни дружества и др.). Още повече, че за разлика от основанията по чл. 40, ал. 1 КЗ, при наличието на които КФН е длъжна да отнеме лиценза на застраховател или презастраховател, започването на дейност в срок 12 месеца и преустановяването на дейност за повече от 6 месеца са включени към основанията по чл. 40, ал. 2 КЗ, при наличието на които КФН има право на преценка, дали да отнеме или не лиценза на застрахователя или презастрахователя. По тази причина прилагането на горепосочените прекратителни основания не ми се струва напълно издържано, включително и по практически съображения (напр. при икономически кризи и рецесии).

За разлика от чл. 40, ал. 1 и 2 КЗ в чл. 312, ал. 1 КЗ прекратителните основания по отношение на ЗБ не са диференцирани на абсолютни и относителни, което поставя въпроса: длъжен ли е заместник-председателят да приеме решение за заличаване на ЗБ от регистъра при наличие на някое от прекратителните основания по чл. 312, ал. 1 КЗ, или има право на преценка в това отношение. В чл. 312, ал. 1 КЗ приемането на заличително решение е формулирано като правомощие, но същевременно не са предвидени други принудителни административни мерки, даване на срокове за отстраняване на допуснатите нарушения, отправяне на предупреждения и др. От това като че ли следва изводът за задължи-

телното приемане на заличително решение, ако по отношение на ЗБ са налице някои от основанията по чл. 312, ал. 1 КЗ. *По мое мнение тези основания би следвало да се диференцират на абсолютни (напр. тези по т. 5, 10, 11) и на относителни (напр. тези по 2, 3, 6, 8).*

В чл. 163, ал. 2 КЗ (отм.) императивно беше предвидено, че след като ЗБ бъде заличен от регистъра на КФН, той е длъжен да върне издаденото му от Комисията удостоверение за регистрация в 7-дневен срок от датата, на която посредникът е уведомен за заличаването. Това изискване спрямо ЗБ вече не присъства в новия чл. 312, ал. 3 от КЗ.

Считам, че в това отношение старата нормативна уредба е по-прецизна. След като ЗБ бъде заличен от регистъра като застрахователен посредник, удостоверението за регистрация, с което той се е легитимирал именно като такъв, би трябвало задължително да бъде върнато на КФН. Ако ЗБ запази своето удостоверение за регистрация, се създават реални предпоставки за извършването на злоупотреби от негова страна.

Ако ЗБ запази своето удостоверение за регистрация, се създават реални предпоставки за извършването на злоупотреби от негова страна. Така например ЗБ може да представи своето удостоверение на ползвателите на застрахователни услуги, като по този начин умишлено ги въведе в заблуждение. Възможно е, застраховащите лица да не проверят в регистъра на КФН дали ЗБ фигурира като такъв, след което да сключат договор по възлагане с търговскоправния субект, който вече не притежава правомощия да извършва посредническа дейност. По този начин ползвателите рискуват да загубят всички застрахователни премии, които бъдат преведени по клиентската сметка на застрахователния посредник. Всяка отправена впоследствие от тях претенция може да остане неудовлетворена, тъй като реално е възможно всички данни, съдържащи се в удостоверението за регистрация, като: фирмата, седалището, адреса на управление на ЗБ, регистъра, в който е вписан и регистрационният му номер, да не отговарят на реалността.

С оглед на изложеното намирам за наложително в чл. 312, ал. 3 КЗ отново да се въведе изискване, след заличаването на ЗБ от регистъра на КФН, да му се предостави срок, в който да бъде върнато неговото удостоверение за регистрация.

В КЗ не се предвиждат правните последици след заличаване на ЗБ от регистъра на КФН, освен забраната по чл. 312, ал. 3 КЗ за по-нататъшно извършване на застрахователно или презастрахователно посредничество.

Поради това обстоятелство е необходимо да се приложат общите правила на ТЗ във връзка с бъдещето на ЗБ като търговскоправен субект (Голева, 2012). Възможно е ЗБ допълнително и в по-късен етап да е включил застрахователното посредничество като част от предмета си на дейност наред с други различни дейности. В този случай прекратяването на регистрацията на ЗБ към КФН не води до прекратяването на търговскоправния субект. До заличаване на ЗБ и от Търговския регистър може да се

стигне, ако извършването на застрахователно или презастрахователно посредничество са били единственият му предмет на дейност. Но и в тези случаи ЗБ – ЕТ ще бъде заличен от Търговския регистър, ако подаде заявление по чл. 60а, т. 1 ТЗ, а ЗБ – търговско дружество – след приемане на решение за прекратяване и ликвидация.

Във връзка със заличаването на регистрацията на ЗБ като застрахователен посредник е от важно значение, въпросът относно бъдещето на вече сключените договори между ЗБ и неговите възложители. В ликвидационното производство по ТЗ, тези договори не се прекратяват от момента на заличаването на ЗБ от регистъра към КФН, а ликвидаторът е длъжен да изпълни породените от тях задължения. Възможно е, ликвидаторът да постигне споразумение с насрещната страна за прекратяване на договора за възлагане на посредническа дейност. Друг вариант, при който договорот за застрахователно посредничество може да бъде запазен е, ако ЗБ прехвърли правата и задълженията си по него на трето лице, което също е вписано в регистъра като ЗБ (Голева, 2012). Това прехвърляне също следва да стане със съгласие на насрещната страна.

За да бъдат оптимално защитени правата и интересите на ползвателите на застрахователни услуги, намирам за необходимо, в КЗ да бъде предвидено изискване спрямо ЗБ, според което в рамките на определен законоустановен срок, започващ от момента на узнаване за вземането на решение за заличаване на ЗБ от регистъра към КФН, той да е длъжен, да уведоми за този бъдещ юридически факт ползвателите, с които има сключени договори за застрахователно посредничество. По този начин тези лица разполагат с време да се пренасочат към друг застрахователен посредник, който да довърши застрахователните им правоотношения. Допълнително следва да бъде предвидено, че ако ЗБ не уведоми ползвателите на застрахователни услуги за предстоящото му заличаване от регистъра в предвидения срок и вследствие на което спрямо застрахователите лица настъпят вредоносни правни последици, ЗБ трябва да бъде задължен да обезщети и компенсира настъпилите загуби.

Заклучение

Застрахователните посредници в България се разделят на застрахователен брокер и застрахователен агент, като тяхната дейност е регламентирана в Кодекса за застраховането. За периода 2007–2016 година по отношение на числеността на застрахователните посредници се наблюдава следната тенденция: увеличаване броя на застрахователните брокери и намаляване броя на застрахователните агенти.

Темпът на прираст на brutния премиен приход, реализиран от застрахователните брокери в раздел общо застраховане за 2016 г., е 9,1 %. За

периода 2007–2016 година темпът на развитие е 234%, което представлява увеличение близо 2,5 пъти. В продуктовата структура на премийния приход, реализиран от застрахователните брокери в раздел общо застраховане, преобладава автомобилното застраховане с над 80% пазарен дял.

Темпът на прираст на brutния премиен приход, реализиран от застрахователните брокери в раздел животозастраховане за 2016 г., е 9,5 %. За периода 2007–2016 година темпът на развитие е 331%, което представлява увеличение близо 3,5 пъти. В продуктовата структура на премийния приход, реализиран от застрахователните брокери в раздел животозастраховане, водещо място заемат класическите застраховки „Живот“ с над 70% пазарен дял.

Очертаната тенденция към увеличаване на премийния приход, реализиран от застрахователните посредници през последните години, би могла да се оцени високо. Тя се проявява в условията на тежка финансова, икономическа и социална среда въпреки действието на обективни фактори. Тенденцията е доказателство за възможния потенциал, които имат застрахователните брокери и агенти.

Електроните технологии, използвани от застрахователните дружества и застрахователните посредници, също оказват влияние върху развитието на застрахователния пазар. От много важно значение е дали застраховките се предлагат и онлайн. С приемането на Кодекса на застраховането и електронния подпис това е вече факт. По този начин застрахователният пазар има съществен потенциал за глобализация. Това е очевиден сигнал за повишаване на конкуренцията. По този начин ще се подобри и качеството на предлагане на застрахователната услуга от застрахователните посредници, което ще допринесе за повишаване премийния приход и развитие на пазара като цяло.

Директивата, влязла в сила от януари 2016 година, доведе до дълбока промяна в рисковата култура на компаниите. Добре капитализираните застрахователи имат възможност да издържат на непредвидими рискове и сценарии. Чрез насърчаване на доброто управление и управлението на риска Платежоспособност II ще увеличи защитата на потребителите на застрахователни продукти. Хармонизираната отчетност и разкриване на информация ще осигури на надзорните органи ключова информация и ще позволи навременната им реакция. Въпреки това новият режим няма да бъде в тежест за по-малките предприятия, благодарение на принципите си на пропорционалност.

Би могло да се направи предложение в чл. 312, ал. 1 КЗ като основание за прекратяване регистрацията на ЗБ да бъде предвиден и случаят, когато се констатира, че изцяло дейността на ЗБ или основна част от нея се извършва на територията на друга държава–членка, когато същевременно удостоверението му за регистрация е издадено от КФН единствено, за да бъдат преднамерено избегнати значително по-строги и завишени

изисквания за регистрация на ЗБ според националното законодателство на конкретната държава–членка.

Представено е мнение за допълване на основанията за заличаване на ЗБ от регистъра към КФН по чл. 312, ал. 1 КЗ. В тази връзка допълнително е предложено по-прецизно систематизиране на тези основания чрез диференцирането им на абсолютни и относителни. Предложено е, като съображение за целесъобразност в КЗ изрично да се уредят правните последици при преобразуване на ЗБ. Изразено е мотивирано становище в чл. 312, ал. 3 КЗ отново да се въведе изискване, след заличаването на ЗБ от регистъра на КФН, да му се предостави срок, в който да бъде върнато неговото удостоверение за регистрация.

Направено е предложение, с цел да бъдат оптимално защитени правата и интересите на ползвателите на застрахователни услуги, в КЗ да бъде предвидено изискване спрямо ЗБ, според което в рамките на определен законоустановен срок, започващ от момента на узнаване за вземането на решение за заличаване на ЗБ от регистъра към КФН, той да е длъжен да уведоми за този бъдещ юридически факт ползвателите, с които има сключени договори за застрахователно посредничество.

Така очертаните основни насоки на развитие на застрахователния пазар се очаква да се реализират в средносрочен и дългосрочен план. С интерес се очаква и друга Директива, свързана с продажбата на застрахователната услуга, която трябва да започне своето действие от март 2018 година.

Използвани източници

- Василев, В., & Митков, М. (2016). *Общо застраховане*. В.Търново: Фабер.
- Гаврийски, В. (1967). *Организация и планиране на застраховането*. Свищов: Ценов.
- Гаврийски, В., Драганов, Х., & Денев, Г. (1985). *Теория на застраховането*. Свищов: Ценов.
- Гаврийски, В., Драганов, Х., & Йотов, Й. (1978). *Организация и планиране на застраховането I част*. Свищов: Ценов.
- Голева, П. (2012). *Застрахователно договорно право*. София.
- Драганов, Х. (2008). *Застраховане*. София.
- Ерусалимов, Р., & Митков, М. (2016). *Застрахователни продукти*. Свищов: Ценов.
- Ерусалимов, Р., Василев, В., Панева, А., Митков, М., & Нинова, В. (2015). *Въведение в застраховането*. В.Търново: Фабер.
- Илиев, Б. (2011). *Застраховане*. В.Търново: Фабер.
- Илиев, Б., & Йотов, Й. (2004). *Основи на застраховането*. В.Търново.
- Илиев, Б., & Мишева, И. (2005). *Застрахователен пазар*. Свищов.

- Илиев, Б., Ерусалимов, Р., & Василев, В. (2008). *Основни принципи на застраховането*. В.Търново: Фабер.
- Мишева, И. (2001). *Застрахователен маркетинг*. София.
- Орланюк-Малицкая, Л., & Янова, С. (2010). *Страхование*. Москва.
- Рейтман, Л. (1992). *Страховое дело*. Москва.
- Стефанов, Г. (2012). *Основни на търговското право*. В.Търново.
www.fsc.bg
- Кодекс за застраховането, Обн., ДВ, бр. 102 от 29.12.2015 г., в сила от 1.01.2016 г., доп., бр. 62 от 9.08.2016 г., в сила от 9.08.2016 г.*
www.bnb.bg.
- Директива 2009/138/ЕО от 25 ноември 2009 година относно започването и упражняването на застрахователна и презастрахователна дейност - „Платежоспособност II“.